

* ความรู้เกี่ยวกับโรคท้าวหน้า *

** นายแพทย์ เดลิม บูรณะนนท์ M.D.

ในบ้านๆ หนึ่ง ในกรุงเทพฯ เจ้าของบ้านเลี้ยงสุนัขไว้ 4 ตัว และมีได้นำมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคท้าวหน้า สุนัขเหล่านี้จะอยู่ในบ้านแต่ยังไม่ได้ออกไปไหน ออกไปตามถนน และเดินกับสุนัขของบ้านข้างเคียงเป็นเนืองนิจ วันหนึ่งสุนัข 1 ใน 4 ตัวนั้นได้กัดคนใช้ในบ้านที่เท้า ทั้งนี้เพราะคนใช้ไปหยอกต่อจิ้งมีได้เอาใจใส่ไม่ค่อยดี 3 วันต่อมาสุนัข 4 ตัวเกิดกัดกันอย่างชุกชุม เจ้าของบ้านบุตร และคนใช้ได้เข้าไปห้ามจนสงบปรากฏว่าสุนัขตัวหนึ่งเป็นอัมพาตขาหลัง จึงเกิดปัญหาขึ้นว่า เจ้าของบ้านควรจะอย่างไร ในเรื่องนี้เจ้าของบ้านมีได้เป็นแพทย์และไม่มีความรู้ในเรื่องโรคท้าวหน้าจึงได้มาที่สถานเสาวภาเพื่อขอคำแนะนำ เมื่อได้ถามเรื่องราวอย่างละเอียดปรากฏว่า สุนัขตัวที่เป็น อัมพาตเป็นตัวเดียวกับที่กัดคนใช้ ฉะนั้นเราจึงต้องพิจารณา 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือ เรื่องสุนัขและด้านที่สองคือคน ซึ่งมีเจ้าของบ้าน บุตร และคนใช้ ในเรื่องคนใช้ถูกกัดและสุนัขกัดมีอาการบ่งไปในทางที่เป็นโรคท้าวหน้า จึงจัดการให้คนใช้ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคท้าว

หน้าทันที ในรายนี้ให้ฉีด 2 ซี.ซี. ทุกวันตลอด 14 วันเพราะแผลที่ถูกกัดอยู่ห่างจากศูนย์กลางแต่ถ้าคนใช้ถูกกัดที่มือเป็นแผลตื้นๆ จะได้รับการฉีด 5 ซี.ซี. 14 วัน แต่ถ้าถูกกัดที่หน้า คีรษะ คอหรือไหล่ให้ฉีด 5 ซี.ซี. 21 วัน ส่วนคนอื่น ๆ ซึ่งมีได้ถูกกัดแต่สงสัยว่าถูกกัดหรือสงสัยว่าถูกกัดตายเพราะเข้าไปห้ามสุนัขเวลาที่ถูกกัดก็อยากจะได้รับวัคซีนป้องกันด้วย แต่แพทย์จะต้องพิจารณาให้ละเอียดว่าเขาเห่าเห่าขนาดแผลที่เกิดในเวลาซึ่งเข้าไปห้ามสุนัขนั้นหรือไม่ เพราะถ้ามีได้มีแผลที่เกิดขึ้นในเวลาหนึ่งก็ ไม่จำเป็น ต้องฉีดโดย อาศัย เหตุผลดังต่อไปนี้.

(ก) พืชสุนัขบ้า ซึ่งจะมาจาก ภายของสุนัขจะเข้าไปในร่างกายได้ก็โดยการกัดเท่านั้น.

(ข) ถ้าเมื่อเริ่มแผลซึ่งเกิดอยู่ก่อนร่างกายได้เริ่ม process healing ในวินาทีต่อมาจากการมีแผล จึงได้เกิดเยื่อบาง ๆ บ้างกันมิให้สิ่งที่อยู่ภายนอกผ่านเข้าไปในแผลได้ ดังนั้นผู้ที่มีแผลอยู่ก่อน และสงสัยว่าตายเพราะ

* บรรยายในที่ประชุมวิชาการคณะแพทยศาสตร์ ร.พ. จุฬาลงกรณ์
** ผู้อำนวยการสถานเสาวภา สภากาชาดไทย

เดินมาจะมาเข้าแผลได้นั้นเป็นไปได้ นอก จากจะมี trauma อีกครั้งหนึ่ง และในเวลา เดียวกันบาดแผลซึ่งมีไวรัสผ่านเข้าไปได้

(ค) การฉีดวัคซีน บ้องกัน โรคกั้ว หนา เป็นวิธีที่ดีที่สุดในวัยเด็ก แต่ในการที่ เอาเนื้อของสมองฉีดเข้าไปในรูปร่างกายของบุคคลนั้นอาจทำให้เกิดอาการเยื่อสมองอักเสบ ได้ ซึ่งปรากฏตัวในสัตว์ควมประมาณ .07 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาให้แน นอนว่า คนไข้ได้รับไวรัสเข้าไปหรือไม่ และถ้าไม่ได้รับเข้าไปแต่ก็ไม่ควรฉีด

องค์การอนามัยโลก ได้วาง หลัก ให้พิ จารณาว่าควรจะฉีดวัคซีนหรือไม่ดังตาราง ข้างล่างนี้.

การฉีดบ้องกันด้วย Hyperimmune- serum ได้แนะนำให้ใช้โดยองค์การอนามัย โลกในรายที่ลูกกั้วหนาและศีรษะ ถ้าผู้ถูกกั้ว ด้สามารถจะได้รับการฉีด ได้ภายใน 6 ช่ว โมงหลังจากถูกกั้ว เพราะปรากฏผลในการ ทดลองในสัตว์ว่าถ้าฉีด Hyperimmune serum เข้าไป การบ้องกันก็ไม่ได้ผลอย่างใด การฉีด Hyperimmune serum เป็นการให้ passive immunization แต่ในเวลาเดียวกันเราต้องฉีด วัคซีนเป็นการให้ active immunization เป็น การควบไปด้วยจะครบชุด การให้ Hyper immune serum นั้นต้องระวัง Hypersensiti- vity ไปด้วยเหมือนกับ การให้เซรั่มอื่น ๆ

การรักษาบาดแผล ผู้ที่ถูกสุนัขกัดด้วย มากเป็นแผลเล็กน้อยในผู้ใหญ่ เพราะโดย มากมักจะถูกกัดที่แขนหรือขา แต่ในเด็กซึ่งมัก จะถูกกัดที่ศีรษะ หน้าหรือไหล่เพราะความสูง ของตัวได้สัดส่วนกับปากของสุนัข และเนื่อง จากว่าง กายเด็ก และดม ง่ายสุนัขจึง ชอบกัดทำ ให้บาดแผลกว้างและลึก ดังนั้นการรักษาบาด แผลจึงจะต้องได้รับการ พิจารณาเป็นพิเศษใน รายที่ ได้รับบาดแผล ดังให้ ทำการ ชะล้างด้วย Antiseptic เหมือนกับการปฏิบัติใน trau- matic wound ทงหลาย ถ้าจำเป็นต้องเย็บก็ต้อง เย็บ ถ้าจำเป็นต้อง drain ก็ควร drain แต่ อย่าเพิ่มการชอกช้ำให้มากขึ้นแก่บาดแผล เช่น การเอาไฟไปเผาหรือเอาเคมีวัตถุแรงๆไปจ้ำเพิ่ม ให้มี damage แก่แผลชอกอีก เพราะการทำเช่นนั้น ไม่ช่วยให้พิษออกมา จะทำให้ damage หรือ trauma เพิ่มขึ้นก็แผลจะทำให้ไวรัสผ่านเข้าไป ในรูปร่างกายได้เร็วและง่ายขึ้น ความเข้าใจที่ทว่า ความร้อนกัดหรือเคมีวัตถุกัดจะ เข้าไปทำลาย ไวรัสได้นั้นผิด เพราะเป็นธรรมชาติของ body tissue และ fluid ที่จะ absorb เอา foreign element เข้าไปได้ทันที (so readily)

ในบางประเทศซึ่งมี สุนัขป่า สุนัขจิ้ง- จอกและสุนัขใน ผู้ใหญ่ได้รับบาดแผลร้าย แรงแจกการกัดจากสุนัขเช่นกัน แต่เพราะหัดที่ ดีตัวเหตานั้นไม่มีในประเทศเรา ขอบอกคนจึง เป็นอันระงับไป.

ในด้านความปลอดภัยของครอบครัวที่กล่าวไว้ในเรื่องข้างต้นจำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายตัวไปว่า ใครควรจะได้รับการฉีดวัคซีนและในขนาดใด สำหรับคนไข้ที่ตกกิดไม่มียาจะต้องถูกฉีดวัคซีนของกันทันที ซึ่งที่จริงควรจะได้รับการฉีดในวันแรกที่ตกกิด แต่เจ้าของกิดว่าสุนัขไม่บ้า จึงไม่ได้พามา สำหรับคนอื่น ๆ ถ้าใครเกิดมีบาดแผลในการไปห้ามปราม สุนัขตกกิดก็ควรจะได้รับการฉีดด้วย แล้วแต่บริเวณและความดันโลหิตของผู้ที่ไม่มีบาดแผลเลยไม่ต้องฉีด

เมื่อได้จุดแจ้งแก่คนไข้เหล่านี้ แล้วก็ต้องมาพิจารณาในด้านสุนัข สุนัขตัวสำคัญคือตัวที่กัดคนไข้และมี อากาศ อัม พาด ควร จะกักขังไว้ที่ สถานที่ เสาวภาเพื่อ อากาศ ซึ่งถ้า สุนัขนั้นเป็นโรคกตวณาดังกล่าวจะตายภายใน 1-2 วัน ด้วยอาการชัดที่แสดงว่าเป็นโรคกตวณาดังกล่าวแต่ถ้าสุนัขอยู่ไปได้ถึง 5 วัน หรือหายจาก อัม พาด คนไข้หนักไม่ต้องฉีดวัคซีนต่อไป แต่ถ้าสุนัขตายภายใน 1-2 วัน เราก็เอา สมอง และ ต่อม น้ำ ตาย มาตรวจ เพื่อหา Negri body ซึ่งโดยมากมักจะพบ และเพื่อจะให้แน่นอนยิ่งขึ้นก็เอาสมอง และ ต่อม น้ำ ตาย ของสุนัขนั้นไปบดและฉีดในหนูถีบจักร 5 ตัว ทั้งไว้ดูอาการหนูจะเริ่ม แสดงอาการ ในวันที่ 7 โดยมี อัม พาด ทขาหงัดก่อน และถ้าเอาสมองของหนูเหล่านั้นมาตรวจแล้วจะพบ Negri body

แต่ถ้าสุนัขตายแล้ว เราตรวจหา Negri body ไม่พบเราก็ต้องฉีดหนูเหมือนกัน และถ้าหนูทั้ง 5 ตัวไม่แสดงอาการภายใน 10 วัน เราก็บอกได้ว่าสุนัข ซึ่งเป็น อัม พาด ตายนั้นไม่ได้ตายด้วย โรคกตวณาดังกล่าวที่ได้รับการฉีดและผู้ที่ถูกกัดจะหยุดฉีดได้ถ้าทำการฉีดอยู่ แต่โดยมากมักจะได้รับการฉีดครบชุดแล้ว สุนัขตัวอื่น ๆ ที่อยู่ด้วยกันและกิดกันก็พลอยปลอดภัยด้วย แสดงว่าสุนัขเหล่านั้นยังไม่ได้รับเชื้อโรคกตวณาดังกล่าว แต่ทุกตัวก็ควรจะได้รับการฉีดวัคซีนกับโรคกตวณาดังกล่าว 2 ซี.ซี. และต้องฉีดอีก 2 ซี.ซี. ทุก ๆ ระยะเวลา 6 เดือน ถ้าสุนัขตัวที่กัดคนนั้นเป็นบ้าแล้ว สุนัขที่อยู่ด้วยและกิดกันต้องถูกทำลายทั้งหมด เพราะไม่เป็น การ ปลอดภัยที่จะทิ้งเพ่นพ่าน ไว้มี วัช เดียวที่จะเอาไว้ ได้แต่กั้น การ ด่าบาก และไม่คุ้มกัน คือให้ฉีดสุนัขเหล่านั้น 2 ครั้ง ระยะเวลา 2 ซี.ซี. ห่างกัน 2 วัน และต้องขังกรงไว้โดยมิให้ปะปน กับสัตว์อื่นหรือคน เป็นเวลา 6 เดือน ห้ามออกจากกรงเด็ดขาด ดังนั้นจึงรู้สึก เป็น การ ทรมาน สัตว์ และเป็น ภาระแก่เจ้าของอย่างยิ่ง ที่ต้องทำเช่นนั้นเพราะว่าสุนัขซึ่งเคยถูกสุนัขบ้ากัดแล้ว อาจจะเป็นโรคกตวณาดังกล่าวขึ้นเมื่อใดก็ได้ และเมื่อเป็นเช่นแล้ว ไวรัสของโรคกตวณาดังกล่าวจะอยู่ในต่อมน้ำตาย 5 วัน ก่อนสุนัขนั้นจะแสดงอาการบ้า และเมื่อแสดงอาการบ้า และเมื่อแสดงอาการ

บ้าแล้วอาจจะหลบหนีหายไปโดยเรา ไม่ทราบ
ไปกัดสุนัข และสัตว์อื่นหรือคน ทำให้โรคนี้กระ
จายไปอย่างรวดเร็วดังนั้น การ ทำลายสุนัขเช่น
นี้เป็น การตัดไฟต้นตมและเป็นวิธีหนึ่งที่จะปราบ
โรคคุดตัวด้วย

ถ้าท่าน บังเอิญ เป็นผู้รัก สุนัข และชอบ
เลี้ยง หรือบาง ท่าน ถือเอาเป็นอาชีพ เพราะสุนัข
พันธุ์ใดชาย ก็จำเป็นจะต้องทราบถึงความ
ปลอดภัยที่จะให้แก่อุณหภูมิที่สุนัขเหล่านี้ วิธีที่ดีที่สุด
คือ ให้สุนัข ทุกตัว ได้รับ การฉีดวัคซีนป้องกัน
โรคคุดตัว 1 ครั้งทุก 6 เดือนและควร จะเริ่ม
ฉีดสุนัขของคุณมาเมื่ออายุครบ 2 เดือนครึ่ง
แรก และฉีดต่อไปทุก 6 เดือนสุนัขในครอบ
ครองของท่านก็จะมี Antibody เกิดขึ้นสำ
หรับป้องกันโรคคุดตัวได้ และในเวลาเดียวกัน
บริเวณบ้านของ ท่านต้องมี รวบรวม ขัด
ไม่ให้สุนัข ของท่าน ออกไป เล่นผ่าน ประตูกับ
สุนัขอื่นซึ่งอาจจะยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีน การ
มี รวบรวม ขัดก็ ป้องกันมิ ให้สุนัขอื่น เข้ามา
ปะปนกับสุนัขในบ้านไปในตัวด้วย ถ้าปฏิบัติ
ได้เช่นสุนัขของ ท่านและบุคคลซึ่ง ถูกสุนัขกัด
ก็จะไม่เป็น โรคคุดตัว ในโอกาสที่รัฐบาลได้
ออกกฎหมายควบคุม โรคนี้แล้ว และจะได้ทำ
การฉีดป้องกัน ให้สุนัขที่เจ้าของทุกตัว และใน
เวลาเดียวกันทำลายสุนัขที่ ไม่มีเจ้าของ เสียให้
สุนัขก็จะ ทำให้ การ เติบโต สุนัข ปลอดภัย ยิ่ง จน
ความปลอดภัยอันนี้ก็จะ มาสู่ ประชาชนด้วย

เพราะว่าโรคคุดตัวหรือโรคพิษสุนัขบ้าเป็น
โรคของสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่ง สามารถจะมาติดคน
ได้ และเมื่อติดคนแล้วก็มีอาการเช่นเดียวกับที่
เป็นในสุนัข และยังไม่มีวิธีรักษาให้หายได้ แต่
ถ้าป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในสุนัขหรือสัตว์อื่น ใน
จำพวก Canine group แล้ว โรคนี้ก็จะมีไม่มา
สู่คน และมีหวังว่าต่อไปเราสามารถจะควบคุม
โรคนี้มิให้เกิดมีขึ้นในประเทศเราได้ กอง
วิทยาศาสตร์ หรือสถานเสาวภา หรือสถาน
ป่าสัตว์ซึ่งตั้งมา 30 ปีเศษ มีความมุ่งหมาย
ของตนคือ การผลิตวัคซีนชนิดคนซึ่งถูกสุนัขกัด
เพื่อป้องกันโรคคุดตัว ตามสถิติปรากฏว่า
จำนวนผู้ที่ถูกกัดและได้รับการฉีดยาเพิ่มขึ้นเป็น
ลำดับ จนกระทั่งจะหาวัคซีนดีมาเพื่อผลิตวัคซีน
ไม่พอ ดังสถิติข้างล่างนี้ ตามต่างจังหวัดก็มี
ความขาดแคลนเป็นเนืองนิจ และถึงแม้ว่าจะ
สามารถผลิตให้พอสำหรับคนทุกคนที่ถูกสุนัข
กัดและจำเป็นต้องฉีดยา ก็ยังหาได้ถึงความดี
เร็วที่จะป้องกันคนถูกกัดได้ทุกรายไม่ ตามสถิติ
ปรากฏว่ายังมีผู้ถึงแก่กรรม ในระหว่าง การฉีด
ถึง 0.8 เปอร์เซ็นต์ และถึงแม้แต่ผู้ที่ครบแล้วก็มี
ผู้เกิดโรคคุดตัวถึง 0.4 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้
เพราะว่าเราทำการป้องกันในระยะที่ 2 ของการ
เป็นโรค คือผู้ที่ถูกกัดนั้นได้รับเชื้อโรคเข้ามา
แล้ว เราจึงได้กระตุ้นร่างกายให้เกิด Antibody
จึงเป็นการแข่งขันระหว่าง Antibody ที่เกิดขึ้น
จากการฉีดยาไปต่อสู้กับ infection ซึ่งเนื่องมา

จากการถูกกัด ถ้าเชื้อไวรัสเข้าไปในไปลง Central nervous system ก่อนที่ Antibody จะไปทำลายไวรัส คนนั้นก็ต้องเป็นโรคกัฏฉานา แต่ถ้า Antibody ที่เกิดขึ้นจากการฉีดทำลายไวรัสได้ก่อนที่จะไปลง Central nervous system ผู้นั้นก็ปลอดภัย แต่การที่จะก่อให้เกิด Antibody ในร่างกายของผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนนั้น (ไม่ว่าจะเป็นวัคซีนชนิดใด) ย่อมจะให้ผลที่เกิด Antibody ได้ไม่เท่ากัน ดังนั้นการป้องกันในแนว 2 จึงเป็นการป้องกันที่ได้ผล 100 เปอร์เซ็นต์ไม่ได้ และผู้ที่จะไม่ได้ผลก็คือเด็ก เพราะว่าเด็กโดยมากจะถูกกัดที่ใกล้บริเวณ Central nervous system และในเวลาเดียวกันเด็กที่ได้นัด ฉีดวัคซีน มักจะ respond ไม่ได้เท่ากับผู้ใหญ่ ทำให้เด็กต้องเสียชีวิตไปเพราะโรคกัฏฉานามาก.

การที่รัฐบาลออกกฎหมายควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า เป็นชั้น โบราณ สำคัญที่ รัฐบาลช่วยกันความปลอดภัยให้ประชาชนที่สำคัญยิ่งอันหนึ่ง เพราะว่าเมื่อสุนัขทุกตัวในเมืองไทยได้รับการฉีดวัคซีนกัน โรคกัฏฉานาแล้ว เมื่อไปกัดใครเขาก็ไม่มี ไวรัสที่จะไปทำให้ผู้นั้นได้รับเชื้อโรคกัฏฉานา แผลที่ได้รับก็เท่ากับแผลธรรมดาเพียง แต่ทำการ รักษาทาง ศัลยกรรม เท่านั้น

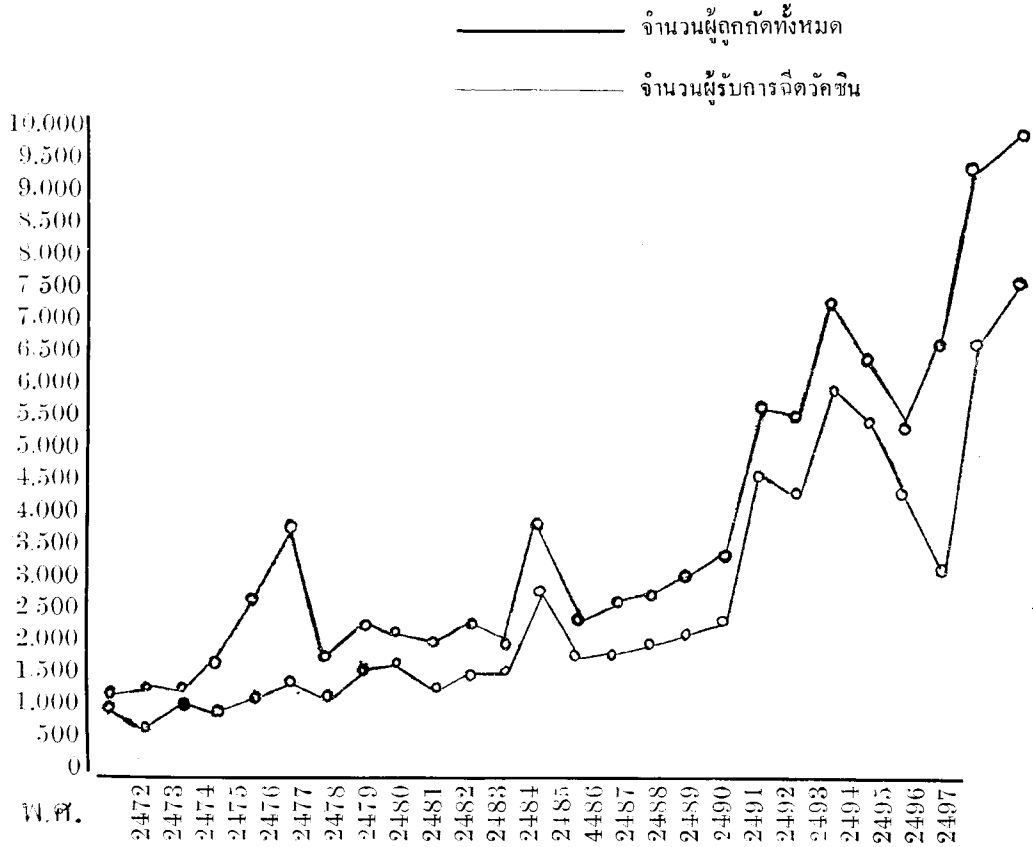
ถ้าเป็นแผลเล็กน้อยก็เหมือนกับ ถูกไม้ ชัดชอนไม่จำเป็นจะต้องห่วงแต่ถ้าการควบคุมสุนัขนั้นเป็นไปด้วยดี วันหนึ่งสถานเสาวภาที่จะไม่ ต้องผลิตวัคซีนกันโรคกัฏฉานา และความปลอดภัยของประชาชนในด้านนี้จะม่บริบูรณ์

เอกสารที่อ้างอิง

1. Proceeding of International Rabies Conference. Coonoor. 14-28 th July. 1925
2. Proceeding of the 6 th International Congress for Microbiology. Rome 6 - 12 September 1953
3. จดหมายเหตทาง แพทย์ของ แพทย์ สภามาคมเดิมที่ 28 ฉบับที่ 10 เดือนกรกฎาคม เรื่อง Report of Cases of Rabies and Paralysis after Antirabic treatment ของ แพทย์หญิงศิริประไพ ผ่องอักษร และ ร.อ. ชูอุทัยโยธารักษ์ ได้ความอำนาจการของ พ.อ. พระจรัญโรคนิจารักษ์
4. World Health Organization Technical Report Series No 25. Expert Committees on Rabies Report on the first session.

จำนวนผู้ถูกสุนัขกัด และจำนวนผู้ฉีดวัคซีนกันโรคกลัวน้ำ

ที่กองวิทยาศาสตร์สภากาชาดไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2472

หลักของการพิจารณาว่าควรฉีดวัคซีนกันโรคกัลวัน้ำหรือไม่

วิธีการรับเชื้อ	อาการของสัตว์ที่กัด		การวินิจฉัยว่าควรฉีดวัคซีนกันโรคกัลวัน้ำหรือไม่
	ขณะที่กัด	ระหว่างกักขังดูอาการ 10 วัน	
1. ไม่มีแผล (ถูกทำลายโดยทางอ้อม)	ปกติหรือเป็นโรคกัลวัน้ำ	ปกติหรือเป็นโรคกัลวัน้ำ	ไม่ฉีด
2. ถูกเลีย	ปกติหรือเป็นโรคกัลวัน้ำ	ปกติหรือเป็นโรคกัลวัน้ำ	ไม่ฉีด
1) ไม่มีแผล	ก. ปกติ	ปกติ	ไม่ฉีด
2) มีแผล	ข. ปกติ	อาการสงสัยหรือพิสูจน์แล้วว่าเป็นโรคกัลวัน้ำ	ตั้งต้นฉีดเมื่อสัตว์เริ่มแสดงอาการสงสัย
	ค. อาการสงสัย	ปกติ	ตั้งต้นฉีดทันที และหยุดฉีดเมื่อสัตว์มีอาการปกติครบ 3 วัน
	ง. สัตว์เป็นโรคกัลวัน้ำ หนีหายไป, ถูกฆ่า หรือไม่ทราบอาการ		ตั้งต้นฉีดทันที
3. ถูกกัด	ก. ปกติ	ปกติ	ไม่ฉีดนอกจากถูกกัดหลายแผล หรือถูกกัดที่หน้า สรีระ หรือคอ ให้ถือหลักข้อ 3 (ค)
	ข. ปกติ	อาการสงสัยหรือพิสูจน์แล้วว่าเป็นโรคกัลวัน้ำ	ตั้งต้นฉีดเมื่อสัตว์แสดงอาการสงสัย
	ค. อาการสงสัย	ปกติ	ตั้งต้นฉีดทันทีและหยุดฉีดเมื่อสัตว์มีอาการปกติครบ 3 วัน
	ง. สัตว์เป็นโรคกัลวัน้ำหนีหายไป ถูกฆ่า หรือไม่ทราบอาการ หรือเมื่อถูกสัตว์บ้ากัด		ตั้งต้นฉีดทันที